

Анексія Криму та війна на Донбасі

Геополітичний контекст

Путінська доктрина реінтеграції

Президент Росії Володимир Путін, який керував російським урядом з 2000 року, спочатку як президент, потім як прем'єр-міністр, відтак знову як президент, офіційно заявляв, що розпад СРСР був найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття.

Перш ніж повернутися в президентське крісло 2012 року, Путін проголосив реінтеграцію пострадянського простору одним зі своїх основних завдань. Як і 1991 року, цей простір був би неповним без України.

Ключові цілі Кремля

- Приєднання України до очолюваного Росією митного союзу
- Створення основи для всеосяжного економічного та політичного об'єднання пострадянських держав
- Запобігання дрейфу України до Європейського Союзу
- Збереження військово-морської бази в Севастополі

Янукович пішов на поступки Росії, продовживши термін оренди військово-морської бази в Севастополі на 25 років, але був не готовий приєднатися до будь-якого союзу під її керівництвом.

Торговельна війна та економічний тиск

Політика батога й пряника

Росія зреагувала влітку 2013 року, почавши торговельну війну з Україною і заклавши свої ринки для деяких українських товарів. Москва використовувала політику батога й пряника, щоб зупинити дрейф України на захід.

Серед пряників була обіцянка надати кредит у розмірі 15 мільярдів доларів США, щоб врятувати український уряд, охоплений корупцією та безгрошів'ям, від неминучого дефолту. Перший транш цих грошей надійшов після того, як Янукович відмовився підписати угоду про асоціацію з ЄС.

Наслідки для України

Але протести на Майдані змінили плани Кремля. Згідно з розслідуванням, проведеним пізніше Службою безпеки України, снайпери, які відкрили вогонь на Майдані та вбили десятки людей по обидва боки барикад, що в кінцевому підсумку призвело до повалення президента Януковича, приїхали з Росії.

На початку лютого 2014 року в адміністрацію президента Росії була подана пропозиція скористатися внутрішньою українською кризою, щоб анексувати Крим, а потім дестабілізувати та зрештою приєднати до Росії південні та східні регіони України.

Операція з анексії Криму

21-22 лютого 2014

Президент Путін особисто ухвалив рішення «повернути» Крим до Росії на зустрічі зі своїми політичними радниками та воєначальниками вночі проти 22 лютого 2014 року.

1

2

26-27 лютого 2014

За п'ять днів після цього, уночі проти 27 лютого, група озброєних людей в уніформі без розпізнавальних знаків узяла під свій контроль будівлю кримського парламенту.

3

Березень 2014

Російські війська, разом із найманцями та козачими формуваннями, привезеними з Російської Федерації щонайменше за тиждень до початку операції, заблокували українські військові підрозділи на своїх базах.

4

16 березня 2014

Поспіхом організований референдум з питання про долю півострова. Новий уряд Криму припинив трансляцію українських телеканалів та розв'язав пропаганду за відокремлення від України.

5

18 березня 2014

Через два дні після референдуму Володимир Путін закликав російських законодавців проголосувати за анексію Криму як акт історичної справедливості й повернення частини збитку, завданого Росії розпадом СРСР.

Фальсифікований референдум

У середині березня 2014 року мешканців Криму закликали прийти на виборчі дільниці та проголосувати за возз'єднання з Росією. Результати схваленого Москвою референдуму нагадували результати виборів брежнєвської епохи.

97%

Офіційна підтримка

Оголошено, що об'єднання Криму з Росією підтримали 97% виборців

123%

Севастополь

Місцева влада повідомила, що за Росію проголосували 123% зареєстрованих виборців

83%

Офіційна явка

Нова влада Криму оголосила загальну явку на рівні 83%

<40%

Реальна явка

За даними Ради з питань прав людини при адміністрації російського президента, у референдумі взяли участь менш ніж 40% виборців

Супротивників референдуму, багато з яких належали до кримськотатарської меншини, залякували або викрадали.

Проект «Новоросія»

Кремль вимагав «федералізації» України із забезпеченням кожному регіону права вето на підписання міжнародних угод. Росія не просто хотіла Крим — вона намагалася зупинити рух України до Європи, маніпулюючи місцевими елітами та населенням на сході та півдні країни.

Геополітична мета

Контрольоване Росією державне утворення під назвою «Новоросія» мало включати Харківську, Луганську, Донецьку, Дніпропетровську, Запорізьку, Миколаївську, Херсонську та Одеську області.

Стратегічна вигода

Це забезпечило б Росії сухопутний доступ до анексованого Криму та контрольованого нею Придністров'я, створивши суцільний коридор впливу.

Реальні настрої

У квітні 2014 року лише 15% населення проектованої «Новоросії» підтримувало об'єднання з Росією, в той час як 70% були проти. Але південний схід був неоднорідним.

Донбас: особливий регіон

Соціально-економічні характеристики

Донбас виділявся як один із найбільш економічно й соціально проблемних регіонів України. Будучи частиною «іржавого поясу», або регіону з застарілою металургійною базою, спочатку Радянського Союзу, а потім України, він отримував величезні субсидії з центру для підтримки вугільної промисловості, що помалу згасала.

Донецьк, головний центр регіону, був єдиним українським містом, де етнічні росіяни переважали етнічних українців — 48% населення проти 46%.

- Прив'язаність до радянської ідеології та символів
- Домінування російської мови
- Пам'ятники Леніну як символ радянської ідентичності
- Історична пам'ять про Велику Вітчизняну війну

Політичне маніпулювання

Уряд президента Януковича прийшов до влади й утримував її за рахунок мобілізації свого східноукраїнського електорату, підкреслюючи його мовну, культурну та історичну відмінність від центру й особливо від заходу України.

Він заявляв, що російська мова, яка домінує на Донбасі, перебуває під загрозою з боку Києва, як і історична пам'ять про Велику Вітчизняну війну, яка опинилася нібито в небезпеці через прихильників УПА в Західній Україні.

- Хоча лінгвістичний поділ і відмінна історична пам'ять дійсно вбили клин між сходом і заходом, проросійські українські політики перебільшували ці відмінності, надаючи їм набагато більшого значення, щоб створити образ внутрішнього ворога й виграти вибори. Такий політичний авантюризм створив благодатний ґрунт для російського втручання в Україну.

Дестабілізація та втрата контролю

Квітень 2014

Воєнізовані підрозділи, часто навчені та фінансовані російським урядом і близькі до кремлівських олігархів, з'явилися на Донбасі.

Травень 2014

Вони взяли під контроль більшість міських центрів регіону. Місцеві еліти підігравали дестабілізації, сподіваючись захистити себе від політичних змін.

Кінець травня 2014

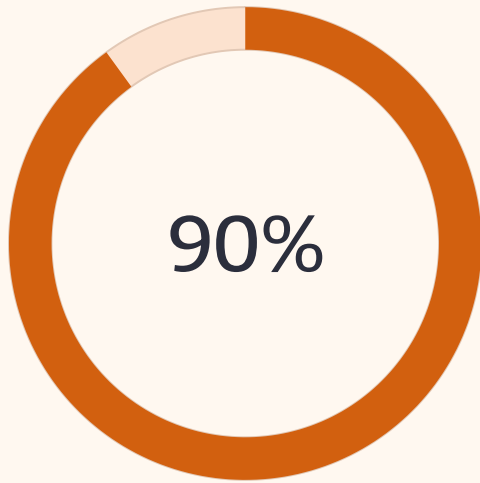
Місцеві еліти втратили контроль над регіоном, що перейшов до рук російських націоналістів та місцевих активістів, які влаштували антиолігархічну революцію.

Відсторонений від влади президент Янукович використав свої ще існуючі політичні зв'язки та значні фінансові ресурси, щоб допомогти дестабілізувати свій рідний регіон. Банди, оплачені вигнанням президентом, нападали на прихильників нового київського уряду, а корумповані правоохоронці допомагали їм, надаючи імена та адреси майбутніх жертв.

Люди в Донецьку були пересичені корупцією, але багато хто в Донбасі орієнтувався на Росію, а не Європу і сподівався не на вільний від корупції ринок, а на державну економіку та соціальні гарантії радянського зразка. Заколотники уявляли себе частиною ширшого «російського світу», а свою війну розглядали як захист православних цінностей від "морально збанкрутілого" Європейського Заходу.

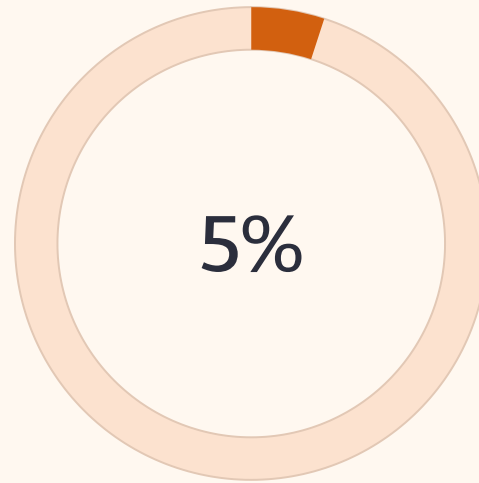
Мобілізація суспільства та зміна настроїв

Втрата Криму та заворушення на Донбасі, а також російські зусилля з дестабілізації ситуації у Харкові та Одесі призвели до нової мобілізації українського суспільства. Десятки тисяч українців, багато з яких були учасниками протестів на Майдані, приєдналися до армійських підрозділів, а також нових добровольчих формувань і пішли боротися з керованим Росією заколотом на сході.

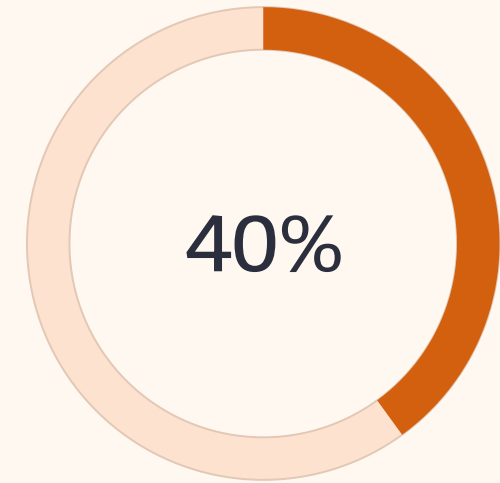
Підтримка незалежності

Частка тих, хто підтримував незалежність України, зростає з 84% до 90% дорослого населення (січень-березень 2014)

Проросійські настрої

Частка тих, хто хотів приєднання України до Росії, впала з 10% у січні 2014 року до 5% у вересні

Сепаратизм на Донбасі

Відсоток «сепаратистів» на Донбасі між квітнем та вереснем 2014 року зріс з менш ніж 30% до більш ніж 40%, але так і не досяг більшості

Оскільки уряд міг забезпечити солдатів лише зброєю, по всій Україні виникли волонтерські організації, що збирали пожертви, закуповували різні предмети постачання і доправляли їх на фронт. Українське суспільство взяло на себе завдання, яке не в змозі була виконати Українська держава.

На президентських виборах у травні 2014 року, продемонструвавши політичну єдність, українці віддали перемогу в першому турі 49-річному Петру Порошенку. Саме проти нього та його підприємств Росія розв'язала війну влітку 2013 року.

Замороження конфлікту

На початку липня українська армія досягла першого серйозного успіху, звільнивши місто Слов'янськ. У відчайдушній спробі зупинити український наступ Росія почала постачати заколотникам нове озброєння, в тому числі протиповітряні ракети.

17 липня 2014 року одна з таких ракет збила «Boeing 777» Малайзійських авіаліній з 298 пасажирами на борту. Жертви були громадянами Нідерландів, Малайзії, Австралії, Індонезії, Британії та низки інших країн, що надало українському конфлікту справді глобального характеру.

Трагедія мобілізувала західних лідерів на підтримку України й підштовхнула їх до рішення запровадити міжнародні економічні санкції щодо російських чиновників і підприємств. Виявилось, що це занадто мало й занадто пізно.

У середині серпня, коли підтримувані Росією сепаратистські «народні республіки» опинилися на межі поразки, Москва кинула в бій регулярні війська. Кремль зберіг самопроголошені республіки від краху, але не зміг реалізувати свій первісний план створення «Новоросії».

В умовах, коли Україна відмовилася змиритися з втратою територій або відступити від своєї мети політичної та економічної інтеграції з Заходом, Росія відмовилася дозволити Україні вийти зі своєї сфери впливу, а Захід залишився розколотим щодо методів розв'язання кризи — війна на сході України перетворилася на тривалий конфлікт, якому не видно було кінця.

9000

Жертви війни

Кількість загиблих станом на кінець весни 2016 року

20000

Поранені

Постраждали в результаті бойових дій

1.5М

Переміщені особи

Змушені залишити власні домівки

3-4М

У пастці

Опинилися на «нічийній землі» невизнаних республік